

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות הורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
ערוכים בידי ד"ר נחמה ליבוביץ - שנת העשרים ואחת

ויגש (תשכ"ב)

לידרעת הסנווייס
לפרשת מקץ תשכ"ב - לא יצא
ל"עלון ההדרכה"

פרק ט"ז י"ג - כ"ז
הרעב במצרים

א. שאלות כלליות

1. בעל עקדת יצחק שואלו

למה הוזכר בכאן כל זה הענין מחלק החמשיה (פ' כ"ד) והעברת העם לערים (פ' כ"א) וחק הכהנים מאת פרעה (כ"ב), כי כל זה יאות להכתב בספרי נמוסי פרעה, לא בתורה האלוקית?

השורה לתשובות אברבנאל ורש"ל שנתנו בגליון ויגש תש"ך את דבוי

סקרא כפשוטו ד"ה ולחם אין בכל הארץ

לא נאמרו הדברים סכאן ועד "ויחי יעקב" (פ' כ"ח) אלא בשביל ישראל. והנה אמר ה' אל יעקב (ס"ו ד) "אנכי ארד עמך מצרימה" ובא הכתוב להודיעך שקיים ה' הבטחתו והיה עם יעקב במצרים, שהרי הרעב, היה בכל הארץ, ולבית יעקב אין מחסור.

והצטרפו המצרים עצמם למכור נפשותם ובהמתם ואדמתם בלחם והלכו לנוע בערים לא לחם, וישראל יושבים לבטח בארץ גשון. והיו אזרחי הארץ לגרים והגרים נאחזו בארץ, ומתוך כל הטוב הזאת והרוחה שנתן ה' לישראל פרו ורבו ויעצמו מאד.

העולה בעיניך תשובתו על תשובות אברבנאל ורש"ל, אם לא? נסק את תשובתך.

2. בנו יעקב בספרו Genesis מעיר לפרקנו:

עד כמה אין סדרי מצרים ומשפטיה נראים בעיני התורה טובים ונכוחים, עד כמה הם בעיניה חסרי תבונה, את זאת נוכל לשמוע מתוך הלעג השגון שבו היא מדברת על הכהנים וחוקם.

לאיזה פסוק ירמוז, מה היא האירוניה?

ב. ולחם אין בכל הארץ כי כבוד הרעב מאד

ה ש ר ה :

רש"י

רד"ק

י"ב ד"ה ולחם אין בכל הארץ: חוזר לענין הראשון לתחילת שני הרעב.

י"ח ד"ה בשנה השביעית: שנית לשני הרעב

י"ט ד"ה ותו זרע: לזרוע האדמה, ואע"פ שאמר יוסף (ס"ה ו) "ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר", מכיון שבא יעקב למצרים, באה ברכה לרגלו והתחילו לזרוע וכלה הרעב. כן שנינו בתוספתא דטומה.

הכתב והקבלה

י"ב ד"ה ולחם אין: ומלשנא דקרא גלוי לדעת רבותינו, דמשבא יעקב למצרים, פסק הרעב, מדאמר "ולחם אין" להורות שאינו אלא חזרה לספור ראשון, דומה למח שאמר רש"י בראשית ל"ט א' ד"ה ויוסף הורד מצרימה כ"א א' "וה' פקד את שרה" והאדם ידע את חוה אשתו

וילקט: זה היה בקצה שתי השנים הראשונות ובשאר שני הרעב, כי בתחילתם אכלו סמח שנותר לחם בשני השבוע, ואחרי כן קנו בכסף השלש שנים ובהם תם הכסף, ובשנה השביעית מן הראשונים בא יעקב... ויבואו כל מצרים: ואז כנען הלכו למקומות אחרים, וזה היה בשנה השביעית, וינהלם יוסף במקנה בשנה ההיא, ובשניה לה, שהיא השנה השביעית, נתן לחם באדמתם מה שאכלו בשנה ההיא ומה שזרעו כדי לקצור בשנה השמינית, כי בשנה השביעית שלטו ימי הרעב וחז"ל אמרו: כשבא יעקב אבינו פסק הרעב בזכותו ועלה נילוס והשקה את הארץ, וזוהו שאמר "ויברך יעקב את פרעה". אבל יש לתמוה לבריהסו אם אלה השנים הראשונות היו, סתי תם הכסף?

- 1) מה המחלוקת בין הפרשנים?
 - 2) מה ראיותיו של רש"י ומה הן טענותיו של רד"ק בגדו?
 - 3) מהי ההוכחה מלישנא דקרא לדעת הכתב והקבלה ובמה מסייעים שלשה הפסוקים הטובאים בדבריו לדעתו?
 - 4) רבים מקשים על סדרש רבותינו הטובא ברש"י: "ואם כן - לא נתקיימו דברי יוסף כפתורנו ויבא הענין לחשוד אותו כחכמתו"? התוכל לישב את הפישת רש"י ולהסיר מלונתם מעליו?
- ג. סו. ויחס הכסף מאדן מצרים וסארן כנען ויבאו כל מצרים אל יוסף לאסורו:
הבה לנו לחם ולמה נמרת בגדך
כי אפט כסף

פז. ויאמר יוסף תנו מקניכם ואתנה לכם במקביכם
אם אפט כסף

- 1) למה לא תוזכר בחסרך הדברים גם מה עשו אנשי כנען?
- 2) מה פרושו של "ויבואו... לאסור"?
- 3) מה ראה יוסף לחזור על דבריהם "כי אפט כסף" בטשטט הנאי?
- 4) מהו לדבריהם כאן "ולא נמרת בגדך" את דבריהם כעבור שנה "למה נמרת לעיניך" מה ההבדל בין שני הבטויים?
 איזה מהם מפציר יותר?
 השוה ויקרא כ"ה ב"ג
 ולא ירדנו בפרך לעיניך.

ד. י"ז. וינהלם בלחם בכל וקניחם בשנה ההיא
הכתב והקבלה ד"ה וינהלם

שלשה לשונות משמשות לשון "הנהגה": נהג, נחה, נהל
 "נהג" הונה על פעל ההנהגה, כלומר הטלטול, התנועה שנותן המנהיג למתנהג והולכתו אחרו על מי דרכיו ורצונו של המנהיג, (זאס פיהרען)
 ולשון "נחה" ו"נהל" על תקון ההנהגה, כלומר: ההערכה הסדרית ואופן המועיל בה, כדי להצמיח למתנהג איזו תועלת וטובה על ידי ההנהגה (די פפלעגע).

השוה לפסוקנו את הפסוקים הבאים:

- ישעיה מ"ט י': כי מרחמם ינחמם ועל טבוע טיס ינחלם.
 בראשית לא יז-יח: וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים
וינחה את כל קנחיו ואת כל רכושם
- בראשית שם כז: ויאמר לבן ליעקב: מה עשית ותגנב את לבני
ותנחה את בנותי כשבויות הרב.
- ישעיה מ' י"א: בזרועו יקבץ טלאים ובהיקו ישא,
עלות ינחל

הסבר לפי זה למה נאמר בפסוקנו "וינהלם" ולא אחד הפעלים האחרים?

ה. י"ט קנה אותנו ואת אדמתנו בלחם.

ך. מאיר שמחה נדוינסק "משך חכמה"

ד"ה קנה אותנו: אולם יוסף שרא מאד את קנין העבדות להיות שליט אדם באדם לרע לו, רק הארץ תהא קנויה לפרעה והם יהיו קנויים לשעה להיות עובדים עבור לחמם ולהיות שכירי ימים לעבודת השדה.

מה הם רמזי הכתוב לדבריו אלה?

השאלות המסומנות X קשות והמסומנות Xx קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי חבנתו.
 שאלות רגט חשובות יש לשלוח לד"ר נחמה ליבוביץ, קרית-משה ירושלים